

Γιος του Κρόνου και της Ρέας, αδερφός του Δία και του Ποσειδώνα, ο Άδης υπήρξε κι αυτός θύμα του πατέρα του, που τον κατάπιε. Ο Δίας τον απελευθέρωσε, ενώ, στη μοιραία κλήρωση για τη μοιρασιά της εξουσίας, του έλαχε το βασίλειο του Κάτω Κόσμου. Όπλο του ήταν η κυνή, ένα μαγικό κράνος, που έκανε αόρατο, όποιον το φορούσε (κατάντησε να σημαίνει γενικά το κράνος, επειδή, όπως κάποιοι υποθέτουν, οι πρώτες περικεφαλαίες κατασκευάζονταν από δέρμα σκύλου [κυνός] οπότε επικράτησε αυτή η ονομασία). Αρχικά, ως αόρατος, θεωρήθηκε ότι στην πραγματικότητα ήταν η σκοτεινή μορφή του Δία και ότι αργότερα έγινε χωριστός θεός.

Στη λαϊκή πίστη των αρχαίων, ο Άδης είναι ο μοναδικός θεός, που, με την πάροδο του χρόνου, άλλαξε όνομα και όψη αλλά και αντικείμενο, καθώς, από τη φοβερή μορφή του τιμωρού βασιλιά των σκοταδιών έφτασε να μοιάζει στα χαρακτηριστικά του με τον Δία, να ονομαστεί Πλούτων και να μετατραπεί στον υποχθόνιο θεό, που πρόσφερε στους ανθρώπους τα πλούτη της γης. Βοήθησε σ' αυτό και η γυναίκα του η Περσεφόνη, κόρη της Δήμητρας, της θεάς που προσωποποιούσε την παραγωγικότητα της γης. Το όνομά της (Δημήτηρ) σημαίνει Γη Μητέρα και τα σιτηρά ονομάστηκαν δημητριακά, επειδή τους παρείχε την προστασία της η θεά. Ήταν η προσωποποίηση της γης και των παραγωγικών δυνάμεων της φύσης και οι δοξασίες γι' αυτήν συμβόλιζαν το αιώνιο παιχνίδι της ζωής και του θανάτου.

Στην ελληνική μυθολογία, η Δήμητρα ήταν κι αυτή κόρη του Κρόνου, που την κατάπιε, όπως έκανε και με τα άλλα της αδέρφια. Ξανάδε το φως του κόσμου, όταν επικράτησε ο Δίας που ήταν και ο πρώτος της άνδρας. Κατά τη συνήθειά του, ο θεός μεταμορφώθηκε σε ταύρο για να την πλησιάσει. Από την ένωσή τους γεννήθηκε η Περσεφόνη. Κατά τους Ορφικούς, ο Δίας έσμιξε και με την Περσεφόνη κι απέκτησε γιο τον Διόνυσο. Δίας και Διόνυσος, ως γιος της Περσεφόνης, είχαν την ονομασία «Ζαγρεύς»: Μεγάλος Κυνηγός. Έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην ορφική διδασκαλία.

Η Περσεφόνη ή Κόρη βρισκόταν μια μέρα στους αγρούς και μάζευε λουλούδια μαζί με τις Ωκεανίδες φίλες της. Ο Άδης την ερωτεύτηκε αλλά δεν μπορούσε να παραβλέψει πως ήταν κόρη του αδερφού του. Πήγε, λοιπόν, και ζήτησε την άδεια από τον Δία να την παντρευτεί. Ο αρχηγός των θεών συγκατένευσε και η Γη βοήθησε, ώστε να γεννηθεί ένας βλαστός με εκατό πανέμορφα λουλούδια. Η Περσεφόνη μαγεύτηκε και πλησίασε να χαρεί τα άνθη από κοντά. Όμως, ο βλαστός άνοιξε κι από μέσα ξεπετάχτηκε ο Άδης με τ' άλογά του, την

άρπαξε στο χρυσό του άρμα και την οδήγησε στο παλάτι του (αυτή τη σκηνή αναπαριστά το ψηφιδωτό της Αμφίπολης). Μάταια φώναζε η Περσεφόνη, μάταια φώναζαν και οι Ωκεανίδες. Κανένας δεν ερχόταν να βοηθήσει. Όμως, την ώρα που ο θεός του Κάτω Κόσμου ορμούσε από τη γη στο υποχθόνιο βασίλειό του, η Περσεφόνη πρόλαβε κι έβγαλε μια μεγάλη κραυγή, που η Δήμητρα άκουσε κι έσπευσε να τη βοηθήσει. Δεν τη βρήκε πουθενά. Άρχισε να την ψάχνει παντού αλλά μάταια.

Εννιά μέρες κι εννιά νύχτες έψαχνε την κόρη της. Μέσα στην αγωνία της, ούτε να φάει ούτε να πλυθεί ούτε να χτενιστεί είχε όρεξη, ούτε καν να σταματήσει κάπου να ξεποστάσει. Απελπισμένη, απευθύνθηκε στην Εκάτη, μήπως αυτή ήξερε κάτι. Ναι, κάτι είχε ακούσει αλλά δεν είχε δει. Μήπως, ο Ήλιος; Πήγαν μαζί και τον βρήκαν. Κάτω από την πίεση των δυο γυναικών, ο Ήλιος τους τα είπε όλα. Ακόμα και το ότι ο Δίας είχε συμφωνήσει μ' αυτή τη μεθόδευση. Η Δήμητρα χλόμιασε. Έφυγε από τα θεϊκά μέρη και μεταμφιεσμένη σε γριά πήρε τους δρόμους.

Βρέθηκε στην Αττική. Ξεθεωμένη, κάθισε κάπου να ξεποστάσει. Μια γυναίκα, η Μίσμη, της έδωσε να πιει νερό ανακατεμένο με αλεύρι από δημητριακά και φύλλα από το τονωτικό βοτάνι που ονομάζουμε φλισκούνη, της έδωσε δηλαδή να πιει αυτό που οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν «κυκεώνα» και που ήταν συνηθισμένο γι' αυτούς ποτό. Η θεά το ήπιε με τη μία. Ο γιος της Μίσμης, Ασκάλαβος, κορόιδεψε την θεά για την δίψα της. Εκείνη θύμωσε και περιέλουσε τον νεαρό με τα κατακάθια που υπήρχαν ακόμα στην κούπα. Ο Ασκάλαβος μεταμορφώθηκε σε σαύρα.

Η Δήμητρα συνέχισε το ψάξιμο. Τα πόδια της την έφεραν στα μέρη της Ελευσίνας. Τσακισμένη, στάθηκε σε μια πηγή. Σε λίγο, έφτασαν εκεί οι τέσσερις κόρες του βασιλιά Κελεού να πάρουν νερό. Τα 'χασαν που είδαν την караβοτσακισμένη γριά μόνη στην ερημιά και τη ρώτησαν, πώς βρέθηκε εκεί. Καμώθηκε πως τη λένε Δωσώ, είναι από την Κρήτη και την έκλεψαν πειρατές αλλά εκείνη τους το έσκασε και δεν ήξερε, πού βρισκόταν. Τη λυπήθηκαν και από αυτές η Καλλιδική της πρότεινε να την πάρουν στο παλάτι, να γίνει τροφός του νεογέννητου αδερφού τους, Δημοφώντα. Εκεί, η κόρη του θεού Πάνα από την Ηχώ, Ιάμβη, προσπάθησε να την κάνει να χαμογελάσει με αστεία που της έλεγε, ενώ η βασίλισσα Μετάνειρα της φέρθηκε πολύ καλά. Η θεά Δήμητρα το ανταπόδωσε δίνοντας όλη τη στοργή της στο μωρό. Θέλοντας μάλιστα να το κάνει θάνατο, το έβαζε κάθε νύχτα στη φωτιά. Όμως, κάποιο βράδυ, η Μετάνειρα την είδε τυχαία να τοποθετεί το μωρό στο τζάκι, τρόμαξε κι έβαλε τις φωνές. Η θεά θύμωσε, αποκαλύφθηκε κι απαίτησε να της φτιάξουν ένα ναό. Ο βασιλιάς Κελεός έκανε αμέσως πράξη την απαίτησή της, κάλεσε και τον λαό να της αποδώσει τιμές. Η Δήμητρα κλείστηκε στον ναό και δεν έλεγε να βγει.

Με όλα αυτά, πάνω στον Όλυμπο έμαθαν, πού κρυβόταν τόσο καιρό η Δήμητρα. Από την ώρα που χάθηκε, τίποτα δεν πήγαινε καλά πάνω στη γη. Όλες οι σπορές είχαν καταστραφεί, τα δέντρα δεν έδιναν καρπούς, τα χωράφια ξεραίνονταν. Ο Δίας άρχισε να της στέλνει τον ένα θεό πίσω από τον άλλο, να την πείσουν να επιστρέψει. Η Δήμητρα αρνιόταν, αν δεν της υπόσχονταν να ξαναφέρουν πίσω την κόρη της. Είδε κι απέιδε ο αρχηγός των θεών κι έστειλε τον Ερμή στον Άδη να κάνει συμβιβασμό με τον βασιλιά του Κάτω Κόσμου. Ο Άδης υποχρέωσε την γυναίκα του να φάει ένα σπυρί ρόδι. Με αυτό, η Περσεφόνη ήταν αναγκασμένη να ξαναγυρνά για έναν καιρό στον Κάτω Κόσμο. Τελικά, δέχτηκε και η Δήμητρα τη μοιρασιά κι από τότε η Περσεφόνη έμενε μισό καιρό στον Άδη, οπότε πάνω στη γη υπήρχε χειμώνας και τίποτα δεν άνθιζε, κι άλλο μισό στον πάνω κόσμο.

Στην Ελευσίνα, που έγινε μάρτυρας σε όλα αυτά, ιδρύθηκαν τα Ελευσίνια Μυστήρια, οι κρυφές τελετές προς τιμή της Δήμητρας και της Κόρης. Κανένας ποτέ, έξω από τους μνημένους που κράτησαν καλά το μυστικό, δεν έμαθε τι ακριβώς γινόταν στις ιερές τελετουργίες. Η Δήμητρα χάρισε στον Κελεό και την Μετάνειρα άλλο γιο, τον Τριπτόλεμο (τον τριπλό πολεμιστή αλλά και αυτόν που οργώνει τριπλά το χωράφι) που διδάχτηκε τις αγροτικές εργασίες της καλλιέργειας της γης κι ανέλαβε να τις διδάξει σε όλο τον κόσμο, όπου ταξίδευσε με ένα άρμα που έσερναν φτερωτοί δράκοι.

Κελεός είναι το όνομα του δασόβιου πουλιού δρυοκολάπτης. Ήταν βασιλιάς στο δάσος. Με γιο τον Δημοφώντα (τον πολεμιστή που το όνομά του θυμίζει τον φονέα του λαού και, κατά κάποιους, συγγένευε με τον θεό του πολέμου, Άρη). Πριν να φτάσει ως αυτούς, η Δήμητρα πέρασε από το «Ράριον πεδίων», την πεδιάδα ανάμεσα στην Αθήνα και την Ελευσίνα. Εκεί, συνάντησε δυο αυτόχθονες, δυο ανθρώπους που είχαν βγει από την γη, μαζί με τους τρεις γιους τους. Ήταν η Βαυβώ (σημαίνει κοιλιά) και ο Δυσαύλης (σημαίνει ο με σπίτι ακατάλληλο να ζει κάποιος σ' αυτό) και τα παιδιά τους Τριπτόλεμος, Εύμολπος και Ευβουλέας. Ο Πausanias αναφέρει ότι ο Τριπτόλεμος (ο τριπλός πολεμιστής) έβοσκε βόδια, ο Εύμολπος (ο καλός τραγουδιστής) πρόβατα και ο Ευβουλέας (ο με ορθή βούληση, στον οποίο κάποιοι αναγνωρίζουν τον ίδιο τον θεό Άδη) γουρούνια.

Έχουμε δηλαδή να κάνουμε με λαό του δάσους που ζούσε από την κτηνοτροφία αγνοώντας την καλλιέργεια της γης. Δεν είχαν γευτεί ποτέ ψωμί και αγνοούσαν την ύπαρξή του. Όμως, τη μέρα που άνοιξε η γη και κατάπιε την Περσεφόνη, κάπου εκεί κοντά βρισκόταν ο Ευβουλέας με τα γουρούνια του. Μάλιστα, μερικά από τα ζωντανά παρασύρθηκαν στο χάσμα και χάθηκαν. Ο Ευβουλέας ήταν αυτός που πληροφόρησε την θεά για το τι έγινε. Κατά άλλη εκδοχή, πληροφοριοδότης ήταν ο Τριπτόλεμος. Η Δήμητρα, για να τον

ανταμείψει, του χάρισε τις γνώσεις της καλλιέργειας της γης. Από άνθρωπος του πολέμου, ο Τριπτόλεμος έγινε άνθρωπος της ειρήνης.

Η Βαυβώ δέχτηκε πρόθυμα να φιλοξενήσει την Δήμητρα. Της πρόσφερε κυκεώνα αλλά η θεά αρνήθηκε. Νήστευε ώσπου να βρει την κόρη της. Καθόταν αμίλητη και λυπημένη σε μια γωνιά με την Βαυβώ να σπάει το κεφάλι της να βρει, τι θα μπορούσε να της αλλάξει την διάθεση. Και κάποια στιγμή, το βρήκε. Κάθισε απέναντι στην Δήμητρα, άνοιξε τα πόδια της, σήκωσε το φόρεμά της και της αποκάλυψε την τεράστια κοιλιά της: Στην άκρη της μήτρας, το μωρό ο Ίακχος της γελούσε. Χαμογέλασε και η Δήμητρα και ήπιε από τον κυκεώνα που της πρόσφεραν. Το τι ακριβώς είδε, απαγορευόταν να ειπωθεί. Με το επίθετο Ίακχος πάντως οι αρχαίοι καλούσαν τον θεό Διόνυσο (γιο του Δία και της Περσεφόνης κατά τους Ορφικούς) αλλά και την υποχθόνια θεότητα προς τιμή της οποίας έψαλλαν ύμνο στα Ελευσίνια Μυστήρια.

Ερευνητές πιθανολογούν ότι η περιοχή όπου ζούσαν η Βαυβώ και ο Δυσάυλης θεωρήθηκε πως ήταν ακατάλληλη για να ζήσει κάποιος, επειδή απλά ήταν ο Κάτω Κόσμος. Κατά τους Ορφικούς, η Δήμητρα κατέβηκε στον Κάτω Κόσμο από το ίδιο χάσμα, μέσα στο οποίο χάθηκαν η Περσεφόνη και τα γουρούνια του Ευβουλέα. Η θεά πήρε την κόρη της κι ανέβηκαν στον Όλυμπο με άρμα που οδηγούσαν άσπρα άλογα και με συνοδεία τις τρεις Μοίρες, τις τρεις Ώρες και τις τρεις Χάριτες.

(protagon.gr, 30.10.2014)